

CONTRIBUȚIA CLERICILOR ROMÂNI ÎN PROCESUL MĂRII UNIRI DIN 1 DECEMBRIE 1918

Pr. Dr. Vasile-Lucian V. GOLDAN

Facultatea de Teologie Ortodoxă, „Dumitru Stăniloae” din Iași

Abstract

The Great Union celebrated on 1 December 1918 represents the collective effort of the entire Romanian people, an effort which, corroborated with the support and acceptance of the Great Powers, crowned a millenary wish of the Romanians, the union of all in one national state. Promoting the ideas of national unity, the civic spirit, and especially the desire of patriotism, an important support for the Romanian state was given by the Romanian Orthodox Church, which through priests, monks and hierarchs not only preached the sacrifice, but gave the example of sacrifice by the priests and the mourners of the nation. The religious factor was exploited by war propaganda, having deep roots since the War of Independence. Encouraging the population to serve the noble cause of the liberation of Transylvania, had both patriotic and religious support, as well as economic – the promise of appropriating those who will fight. The present paper seeks to highlight in a systematic, objective and chronological manner the main moments of the active involvement of the clergy in support of the Romanian army and in the life of the Romanian society in the context of the Great Union.

Keywords: Great Union, Romanian Orthodox Church, peasant ownership, patriotism, religious factor.

Introducere

Realizarea unității naționale sau Marea Unire de la 1 decembrie 1918 reprezintă evenimentul istoric cel mai important al istoriei contemporane, din cursul devenirii ca neam al românilor, într-o singură țară, cu un singur grai și o singură credință.

Încă din Evul Mediu, românii au păstrat unitatea prin limbă, credință, datini și obiceiuri, care au dus la dezvoltarea conștiinței naționale. Granițele politice și opresiunile străine n-au fost obstacole în calea unității¹. Unitatea de limbă, mai ales cea literară a

¹ Ioan-Popescu Puțuri, Augustin Deac, *Unirea Transilvaniei cu România, 1 decembrie 1918*, ediția a II-a, București, 1972, pp. 54-55.

tiparului, răspândită, începând cu secolul al XVI-lea, de către Biserică² a fost un factor hotărâtor în formarea conștiinței unității naționale, cărțile bisericii, începând cu cele ale diaconului Coresi, fiind trimise „pretutindeni unde trăiesc români”³. În acest sens, Nicolae Iorga menționa că „marele merit al acestor cărți este poate acesta că, trecând hotarele, au adunat sufletește, prin viața culturală, pe toți românii laolaltă. Prin ele, mai mult decât prin vechile manuscrise, care circulau greu și se copiau puțin, nedesăvârșit, s-a întemeiat o viață literară comună a tuturor românilor”⁴. Rolul Bisericii Ortodoxe în formarea unei culturi unitare a poporului român a fost esențial, mai ales prin unirea eforturilor de apărare a credinței în fața propagandei catolice și protestante. Ortodoxia din Transilvania a fost sprijinită de Biserica Ortodoxă din Moldova și Țara Românească, după cum rezultă din „Răspuns împotriva catehismului calvinesc” (1645) tipărit de Sfântul Mitropolit Varlaam al Moldovei, carte adresată către „iubiți creștini și cu noi de un neam români pretutindenea, tuturor ce se află în părțile Ardealului”⁵. Prin Carte românească de învățătură (1643, Iași), domnul Vasile Lupu se adresa „către toată seminția românească”, oferind acest „dar limbii românești, carte pe limba românească”⁶, iar Mitropolitul Varlaam adăuga: „Le-am căutat a pogori și Sfânta Scriptură tocmai pe înțelesul oamenilor, până au început a-și scoate cine-și pe limba sa, pentru ca să înțeleagă fiecare”⁷. La rândul său, mitropolitul Simeon Ștefan, în „Noul Testament” de la Alba Iulia (1648), în Predoslovie arăta „cuvintele aceleași sunt bune care le înțeleg toți (...) iară dacă nu vor înțelege toți, nu-i de vina noastră, ci de vina celui ce au răsfirat românii printre alte țări, de s-au amestecat cuvintele cu alte limbi, de nu grăiesc toți într-un chip”⁸.

Epoca modernă avea să aducă cu sine și situații geo-politice favorabile nu doar exprimării unității românești, ci și realizării și recunoașterii din punct de vedere juridic, a unității de neam. Sub

² P.P. Panaitescu, *Interpretări românești*, București, 1947, pp. 231-256.

³ E. Hurmuzaki, *Documente*, vol XI, p. 656.

⁴ Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești*, vol. I, ediția a 2-a, București, 1925, p. 192.

⁵ Ioan-Popescu Puțuri, Augustin Deac, *op. cit.*, p. 56.

⁶ Ioan Bianu, Nerva Hodoș, *Bibliografie Românească Veche*, I, Stabilimentul Grafic, J.V. Socer 1908, p. 139.

⁷ *Ibidem*, p. 140.

⁸ *Ibidem*, pp. 166-170.

influența curentelor europene, a noii clase intelectuale românești școlită la Paris, Berlin și Viena, idealul românesc avea să capete contur, acest lucru fiind realizat, însă, într-un mod etapizat și cu mari sacrificii.

Lucrarea de față dorește să surprindă, în ordine cronologică, implicarea Bisericii Ortodoxe și a clerului din țările Române, iar mai apoi din România, în amplul proces de realizare a Unirii de la 1 decembrie 1918.

1. Ideea unității românilor exprimată în scrieri de epocă

Originea și unitatea românilor au fost exprimate, atât în lucrările autorilor din țările române, cât și de către cei din Europa creștină. Dintre cei din urmă amintim pe Enea Silvio Piccolomini (papa Pius al II-lea), cu lucrarea „*Historia rerum ubique gestorum locorumque descriptio sau Cosmografia*” (1501) (despre unitatea geografică a teritoriului locuit de români, din Transilvania la Marea Neagră), Anton Veracsics, în „*De situ Transylvaniae, Moldaviae, Transalpiniae*”⁹, Georg Reicherstorfer, în „*Chronografia Transilvaniei*”; Martin Opitz (1622, Alba Iulia), în „*Zlatna*”, Del Chiaro Fiorentino, în „*Revoluțiile Valahiei*”, Nicolae Olahus și Udriște Năsturel (1647), cu lucrarea „*Imitatio Christi*”.

Dintre cronicarii țărilor române, Grigore Ureche, Miron Costin, Constantin Cantacuzino și Dimitrie Cantemir au afirmat latinitatea și unitatea poporului român. Grigore Ureche afirma în acest sens că „românii, câți se află locuitori în Țara ungurească și la Ardeal și la Maramureș, de la un loc sunt cu moldovenii”. Miron Costin (1633-1691), în „*Cronica Țării Moldovei și Munteniei*” (Cronica polonă)¹⁰ și în „*Istoria în versuri polone despre Moldova și Țara Românească*” (Poema polonă)¹¹, a exprimat unitatea românilor: „Biruit-au gândul să mă apuc de această trudă, să scot lumii la vedere felul neamului, din ce izvor și seminție sunt locuitorii țării noastre, a Moldovei și Țării Muntenesti și românii din țările ungurești, cum s-au pomenit mai sus, că toți un neam și toți odată descălecați sunt...”¹².

⁹ *Călători străini despre Țările Române*, I, București, Editura Științifică, 1968, p. 472.

¹⁰ Miron Costin, *Cronica polonă, Opera*, vol. I, București, 1965, p. 255.

¹¹ *Idem, Poema polonă, Opera*, vol. I, București, 1965, p. 231.

¹² *Idem, De neamul moldovenilor, Opera*, vol. II, București, 1965, p. 9.

Constantin Cantacuzino menționa în „Cronica Țării Românești” că „românii înțeleg nu numai ceștia de aici, ci și din Ardeal, care încă și mai neaoși sunt, și moldoveni și toți câți într-altă parte se află și cu această limbă (...) că dară pe aceștia, cum zic, toți românii îi ținem. Că toți aceștia dintr-o fântână au izvorât și cură”¹³, iar Dimitrie Cantemir în „Hronicul vechimii româno-moldo-vlahilor”, afirma că „izvorul și începătura numelui Daciei, pe care acum țările Moldovei, Țara Muntenească și Ardealul stau”¹⁴.

2. Războiul de Independență

Războiul de Independență este prima conflagrație armată la care România participă, botezul militarilor români și etapa preliminară a unei intense lupte de recunoaștere a drepturilor și libertăților naționale ale noului stat. Motivația luptei, pentru cei ce nu erau înrolați în armată are la bază, nu doar sentimentul patriotismului, ci și o componentă financiară, cea a promisiunii împrumuturilor, fără de care Domnitorul Carol, iar mai târziu Regele Ferdinand, nu ar fi putut miza pe aportul atât de mare al populației, în luptele Primului Război Mondial.

Împroprietărirea țăranilor, căci despre această clasă socială este vorba, are la rândul ei o istorie puțin mai veche. Reforma lui Cuza, mai întâi cea a secularizării averilor mănăstirești, iar mai apoi cea a împrumuturilor, avea să fie simțită 13 ani mai târziu. Împrumuturile din 1864 au reprezentat în anul 1877, adevăratul motiv pentru care, parte a populației a acceptat înrolarea în armata română, pentru că, pe de o parte, aveau ce apăra – pământul primit – iar, pe de altă parte, aveau pentru ce muri, urmașii lor urmau să fie împrumutăriți.

Pe lângă acest substrat material, populația și armata erau mânăte de un puternic sentiment patriotic, naționalist și nu în ultimul rând moral, sentiment propagat prin toate mediile posibile, instituții, biserică și școală. De remarcat este faptul că, în cazul românilor obținerea independenței a presupus „nu doar la încheierea glorificată prin actele de voință națională din mai 1877, ci și

¹³Constantin Cantacuzino, *Istoria Țării Românești*, în *Cronicari munteni*, I, București, 1961, p. 52.

¹⁴Dimitrie Cantemir, *Hronicul vechimii a româno-moldo-vlahilor*, în *Opere*, t. VI-II, București, 1901, p. 57.

prin efortul de război din anii 1877-1878 cu premisele constituirii regatului”¹⁵.

Implicarea clerului în acest amplu proces de recunoaștere internațională s-a făcut la cererea Statului, cu binecuvântarea ierarhilor ortodocși români și cu acceptul celor dintâi. Este momentul în care episcopii și mitropoliții își canalizează întreaga atenție spre întrajutorarea armatei române. Concludent în acest sens este mesajul ierarhului Naniescu: „Împrejurările grele prin care trece astăzi România, Patria noastră comună sunt cunoscute tuturor (...) atât monahii cât și monahiile ce sunt mai în vârstă și nu pot suporta greutatea ostanelilor, sunt datori stând în mănăstire a se ruga lui Dumnezeu neîncetat ziua și noaptea pentru ajutorul armatei române și a toată armata creștină, asupra vrăjmașilor creștinătății, iar ce sunt în putere de a lupta cu ostelile să meargă în mijlocul ostașilor Patriei ce se luptă cu armele și cad răniți, a le îndulci suferințele și durerile rănilor prin serviciul ce se face la ambulanță”¹⁶.

Războiul de Independență a integrat România în rândul celorlalte state suverane¹⁷. Populația a înțeles, mai mult sau mai puțin, cât de importantă este obținerea independenței și s-a angajat, efectiv în luptă, sau prin subscripții publice de bani și materiale (alimente, medicamente, mijloace de transport) (peste 1.639.798 lei, din care 1.200.000 lei pentru cumpărarea de arme). Alături de moldoveni și munteni, idealului independenței s-au alipit românii transilvăneni, care au susținut prin publicații (*Gazeta Transilvaniei*, *Telegraful român*, *Familia*) și au participat efectiv la Războiul de Independență. Un raport din decembrie 1877 spunea că „țărani spun pe față că s-au înțeles cu preoții și cu boierii români ca să smulgă provinciile românești de la Austria și să le alipească la România”¹⁸.

Implicarea clerului în această conflagrație a fost una deosebită, fiind recunoscută la nivel național – existând preoți înrolați în serviciul militar la cererea lor. Unul dintre cazuri este cel al preotului Nicolae Galin (sau Gallin) de la Biserica „Sfântul Proroc Ilie” din Iași. El înaintează o cerere Ministerului de Război în care menționează:

¹⁵ Gheorghe Cliveti, *România și „Alianțele Germane” 1879-1914*, Editura Junimea, Iași, 2015, pp. 25-26.

¹⁶ Scarlat Porcescu, *Participarea slujitorilor, monahilor și monahiilor din Arhiepiscopia Iașilor...*, pp. 418-419.

¹⁷ Ioan-Popescu Puțuri, Augustin Deac, *op. cit.*, pp. 179-180.

¹⁸ I. Nistor, *Răsunetul Războiului din 1877*, București, 1927, p. 7.

„hirotonit în 1865, seminarist de gradul al II-lea la Socola, actual servitor la Biserica „Sfântul Proroc Ilie” din urbea Iași, cu repeset vă rog să binevoiți ai da un loc de preot pe ambulanța de pe câmpul de război”¹⁹. Nu se știe dacă preotul Galin a ajuns sau nu pe front. Cert este că, Ministerul de Război prin adresa cu numărul 14 061, din 18 septembrie 1877 cere informații protoiereului Urbei Iași despre conduita preotului Nicolae Gallin, de la biserica „Sfântul Proroc Ilie”²⁰. Acest lucru dovedește, faptul că, cererea preotului a fost acceptată și că exista o verificare prealabilă a celor ce urmau a fi înrolați.

3. Primul Război Mondial

Primul Război Mondial a izbucnit între cele două puteri, Antanta și Puterile Centrale, în urma neînțelegerilor dintre imperii. Asasinarea prințului moștenitor al Imperiului austro-ungar la Sarajevo a reprezentat pretextul care a declanșat prima conflagrație mondială.

România, prin Consiliul de Coroană, întrunit la Sinaia în 21 iulie/3 august 1914, a hotărât neutralitatea țării. Regele a prezentat tratatul din anul 1883, care prevedea acțiunea Triplei Alianțe dacă Rusia ar fi atacat România.

După moartea regelui Carol I, la 27 septembrie/10 octombrie 1914, tronul României este ocupat de Ferdinand I de Hohenzollern-Sigmaringen (1914-20 iulie 1927), iar doi ani mai târziu, România avea să intre în război.

Biserica Ortodoxă Română, prin clerici și credincioși, a stat alături de elitele politice și armata țării. La începutul războiului, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a propus pe preotul Constantin Nazarie, profesor de Teologie Morală la Facultatea de Teologie-Universitatea București, „Protopop al preoților de armată” și „Șef al Serviciului religios”. În îndeplinirea atribuțiilor sale a fost ajutat de

¹⁹ Copia după petiția pr. Nicolae Gallin. Vezi Arhivele Naționale Române, Filiala Iași, Fond Mitropolia Moldovei și Sucevei - Protoieria, Dosar „Pentru strângerea ofrandelor în ajutorul Armatei Române”, nr. 3/1877, f. 52.

²⁰ *Ibidem*, f. 50.

către preotul Vasile Pocitan, profesor de religie în București, iar mai târziu, arhiepiscop vicar, sub numele de Veniamin²¹.

Manifestările potrivnice față de invadatori ale clericilor au fost variate. În anul 1916, la decretarea mobilizării armatei s-au înrolat în armată „196 de preoți, culți, aproape toți licențiați în teologie”²². Ierarhii susțineau în mod public implicarea civililor în conflagrația armată, toți evidențiind datoria morală a fiecăruia pentru binele comun al tuturor. În ajunul bătăliilor de la Mărășești, Mărăști și Oituz, în catedrala din Iași, mitropolitul Pimen Georgescu a justificat, cu texte din Sfânta Scriptură, necesitatea ridicării românilor și participarea la război: „noi românii, în aceste vremuri nemaipomenit de grele, pentru apărarea țării noastre și spre binele neamului nostru, datori suntem a ne lupta cu sabia și cu orice armă contra dușmanilor noștri crotopitori, pentru sfânta noastră dreptate și pentru eliberarea fraților noștri”²³. „Din viața noastră casnică, nevoiți am fost să ieșim la război, nu pentru a nedreptăți pe cineva, ci a ni se cunoaște dreptatea noastră și a ni se îndeplini dorința noastră de veacuri, adică dezrobirea pământului străbun și unirea tuturor românilor. Suntem, deci, într-un război sfânt și trebuie să ne facem datoria până la jertfirea vieții pentru țară și neam. Nu toți putem purta sabie, dar toți avem datoria sfântă de a acționa pentru apărarea țării și neamului, contra dușmanilor noștri, până a ne vinde și haina, pentru a cumpăra haine și munițiuni, ca să aibă cu îndestulare oștirea noastră tot ce-i trebuie pe câmpul de luptă și a îngriji de ostașii răniți și bolnavi de prin spitale, precum și de copiii rămași fără de părinți [...] Nimeni dintre noi, cei ce au suflet și inimă românească, nu-i scutit de luptă și jertfă”²⁴. Noi, românii, „am moștenit de la bătrânii noștri voința și dorința de a trăi și a întregi neamul”, de aceea, trebuie ajutată armata, cea care poate aduce Unirea. Cei tineri să meargă toți pe front, iar cei bătrâni să muncească pământul, pentru a urma strămoșilor²⁵.

²¹ Pr. Mircea Păcurariu, *Contribuția Bisericii la realizarea actului Unirii de la 1918*, în „Biserica Ortodoxă Română și Marea Unire”, vol. I, Editura Basilica, București, 2018, p. 306.

²² Ioan Toacă, *Aportul slujitorilor Bisericii Ortodoxe Române la lupta contra regimului de ocupație pentru eliberarea pământului străbun*, în „Biserica Ortodoxă și Marea Unire”, vol. II, Editura Basilica, București, 2018, p. 10.

²³ *Ibidem*, p. 14.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*, p. 15.

Printre soldații români s-au numărat și clerici, sau chiar viitori clerici. Unul dintre numele sonore este cel al soldatului Ciopron Ștefan, cel ce avea să devină episcopul Partenie de mai târziu²⁶. Acesta făcea parte din Divizia a XV-a (Divizia de fier) și avea să fie rănit în Dobrogea la 19 iunie 1917.

Dintre clericii amintim pe preotul prof. Cicerone Iordăchescu (Regimentul IV Vânători Iași), preotul Ștefan Ionescu-Cazacu din comuna Poiana (Regimentul 3 Olt), mort pe front, preotul N. Armășescu din Tomșani (Vâlcea), a murit la spitalul Colțea și înmormântat la cimitirul Ghencea; preotul Nicolae Furnică din Urziceni-Ialomița (Regim. 75 Infanterie); preotul C. N. Păunescu din Drăgănești, preotul V. Cernăianu din Racoți (Gorj), pr. Ioan Gheorghiu (Sulina) (Regimentul 73/78 Infanterie), preotul D. Elian (Piscoiu-Gorj) (Regimentul 3 Vânători), preotul N. Marinescu din București (Regim. 74/80 Infanterie), preotul N. Oniceanu din Heci-Iași (Regim 33 Mircea), preotul Petru Pieptu din Tăcuta Vaslui (Regim. 3 Vânători), preotul Gheorghe N. Popescu din București, preotul Gheorghe Tomescu din Rătești-Argeș (Brigada 6 Artilerie), preotul Gheorghe Tudorache din Târgu Ocna (Regim 55/69 Infanterie) și preotul Iordache Tudorache din Gologanu-Vrancea (Regim. 10 Vânători)²⁷. Lor li se adaugă preoți despre ale căror fapte vorbește protoiereul Constantin Nazarie: preotul Florescu I. Dâmbovița, de la regimentul 2 Vânători, căzut prizonier la bulgari în urma luptelor de la Turtucaia²⁸, preotul Ionescu Gh. Vasile, de la regimentul 18 Infanterie, luat prizonier de germani în lagărele de la Stralsund, Fuchel și Larusdorf²⁹ și preotul Șerbănescu Justin, de la regimentul 21 Infanterie – rănit și luat prizonier în Ardeal a reușit să

²⁶ Viitor arhiepiscopul din 25 septembrie 1937; episcop al armatei – 17 iunie 1937, instalat la 10 octombrie 1937; locțiitor de episcop de Roman – 13 martie 1947, până la 15 septembrie 1947; locțiitor de episcop de Roman – 16 decembrie 1961; episcop de Roman, la 18 februarie 1962 și înscăunat la 4 martie 1962. Vezi † Eftimie Luca, Episcop al Romanului și Hușilor, *Clerici ortodocși din Eparhia Romanului și Hușilor în Războiul din 1916-1918*, în „Biserica Ortodoxă Română și Marea Unire”, vol. II, Editura Basilica București, 2018, pp. 25-27.

²⁷ Pr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, pp. 306-311.

²⁸ Constantin Nazarie, *Activitatea preoților de armată în campania din anii 1916-1918*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1921, p. 99.

²⁹ *Ibidem*, p. 88.

vedeze, fiind singurul preot decorat cu cea mai înaltă distincție militară românească: ordinul militar „Mihai Viteazul” clasa a III-a³⁰.

Jertfa clericilor români a reprezentat un exemplu de devotament, iar curajul lor avea să fie recunoscut în mod public de către Mareșalul Constantin Prezan, membru de onoare al Academiei Române, care afirma că: „Preoții și-au făcut mai mult decât datoria și este o cinste pentru cler, care alături de ostași, a dat mai mult decât i-am cerut noi pentru Țară și Neam”³¹.

Unii au fost uciși pe front, alții au fost luați prizonieri: preotul Gheorghe Nasture din Berislăvești (săvârșea slujbe pentru izbânda românilor); preotul Nicolae Toma din Borlești (că a pomenit la slujbe pe rege); preotul Ioan Ungureanu din Dedulești (nu se supunea ordinelor germane antinaționale); preotul Traian Popescu din Nehoiășu-Buzău (propagandă contra germanilor); preotul Balaban Grigore din Brăila (predici potrivnice); preotul Bucur Stan (propagandă în predici împotriva invadatorilor)³².

Alături de clericii mireni, un aport deosebit a fost adus de către monahi, peste 150, în afară de călugărițe, au servit ca ajutoare în spitalele de campanie militară. Dintre aceștia amintim pe preotul Petre Petroșanu din Mihăiești-Vâlcea (Regimentul 2 Grăniceri), preotul Meletie Răuț din Râmnicu Vâlcea (Spitalul de contagioși, nr. 1), preotul Teodor (Tit) Simedrea din Prunaru-Vlașca (Regimentul 36 Infanterie), preotul Gheorghe Leu de la Seminarul Central (trenul sanitar nr. 6), ultimii doi aveau să ajungă mai târziu ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române³³.

Un rol deosebit în organizare l-a avut mitropolitul Pimen Georgescu al Moldovei, oferind spațiile din mănăstiri pentru a adăposti, în incintele lor, un număr de 60.000 bolnavi. Grija mitropolitului nu s-a îndreptat doar către cei răniți, ci și către cei rămași orfani în urma războiului. Din acest motiv, mitropolitul, cu sprijinul statului înființează la Agapia și Văratec orfelinate³⁴.

³⁰ *Anuarul suveranilor, principilor, ofițerilor și drapelilor, decorați cu ordinul Militar „Mihai Viteazul”,* Imprimeria Națională, București, 1931, p. 133.

³¹ † Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Biruință prin Jertfă. Deminătate prin unire. Slujitori ai Bisericii pe front și la unirea din 1918*, în „Biserica Ortodoxă Română și Marea Unire”, vol. II, Editura Basilica București, 2018, p. 7.

³² Ioan Toacă, *Aportul slujitorilor Bisericii Ortodoxe Române...*, în vol. „Biserica Ortodoxă Română și Marea Unire”, vol. II, Editura Basilica, 2018, pp. 12-13.

³³ Pr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 312.

³⁴ *Ibidem*, p. 313.

Ororile războiului aveau să lase urme adânci în conștiința națională, dar mai ales în sutele de mii de familii care au pierdut pe cineva drag. Eroi ai neamului, căci așa s-au numit, au fost foarte mulți, numărul lor ajungând la 217.016 de soldați și 2330 de ofițeri³⁵.

4. Anul 1918

„Secolul naționalităților” a fost unul al unității, urmărite și realizate pe toate planurile³⁶, Europa devenind o entitate ce capătă noi forme de reprezentare în relațiile politico-economice și ideologice ale populației³⁷. La 1 decembrie 1918³⁸, la Alba Iulia³⁹, „cei peste 100.000 de țărani, muncitori, intelectuali, oameni politici, adunați pe câmpul lui Horea, din cetatea unirii lui Mihai Viteazul, au trăit pe viu evenimentul și au transmis urmașilor, în forme felurite, sentimentul complex că au participat la un fenomen unic și incomparabil”⁴⁰.

Ședința a fost deschisă de Ștefan Cicio-Pop, după care a urmat validarea mandatelor, apoi s-a constituit biroul Marii Adunări Naționale, care avea trei președinți: G. Pop de Băsești, episcopul Ioan I. Papp al Aradului și Demetriu Radu al Oradiei⁴¹. După discursul lui Vasile Goldiș, care a prezentat proiectul de rezoluție, Iuliu Maniu a adus argumente în favoarea proiectului. Vasile Goldiș a anunțat în moțiune pentru prima dată cuvintele „România mare”, iar mulțimile au izbucnit în urale. După acceptarea, prin aclamații,

³⁵ † Eftimie Luca, *op. cit.*, p. 34.

³⁶ Gh. Platon, *De la constituirea națiunii la Marea Unire*, vol I., Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 1995, p. 7.

³⁷ Jean Baptiste Duroselle, *L’idée de l’Europe dans l’histoire*, Paris, 1965, p. 18.

³⁸ Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Scurtă istorie a românilor*, București, 1972, p. 255.

³⁹ „Alegerea orașului Alba-Iulia ca loc al întâlnirii nu era surprinzătoare, ci avea valoare unui simbol, căci aici înfăptuise Mihai Viteazul unirea de la 1600 și, tot aici, au fost uciși în chip barbar, doi dintre conducătorii războaielor românești din 1784, Horia și Cloșca, iar în 1852, aici a fost întemnițat Avraam Iancu, conducătorul revoluției de la 1848”. Vezi Adrian Ignat, *Aportul Bisericii la Marea Unire de la 1 decembrie 1918*, Editura Universitară, București, 2011, p. 273.

⁴⁰ Gheorghe Sbârnă, *Marea Unire în parlamentul României*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2007, p. 11.

⁴¹ pr. prof. Mircea Păcurariu, *Unitate și continuitate în istoria poporului român*, în „Glasul Bisericii”, anul XXXVIII (1979), nr. 11-12, p. 1186.

a mișcării, G. Pop de Băsești a depus mandatul Consiliului Național Român, zicând: „Acum slobozește pe robul tău Stăpâne...”, iar după alegerea Marelui Sfat, mulțimea din sală a cântat „Pe-al nostru steag e scris unire...”⁴².

Biserica Ortodoxă Română, alături de cea greco-catolică⁴³ a fost reprezentată la actul Marii Uniri de la Alba Iulia de către „cinci episcopi, patru vicari, zece delegați ai consistoriilor (consiliilor eparhiale) ortodoxe și ai capitulilor greco-catolice, 129 de protopopi, câte un reprezentant ai institutelor teologice-pedagogice și câte doi reprezentanți ai studenților teologi”⁴⁴. Sinodul mitropolitan era compus din Episcopul Ioan al Aradului, care gira și scaunul mitropolitan vacant, și Episcopul Miron al Caransebeșului. Încă din 10 noiembrie 1918, sinodul eparhial, întrunit la Arad, a emis circulara nr. 147/1918, adresată „iubitului cler al mitropoliei ortodoxe din Ungaria și Transilvania”⁴⁵ anunțând abdicarea împăratului Carol de Habsburg, și a stabilit ca la slujbe să fie pomenită „înalta stăpânire națională și Marele Sfat al națiunii Române”⁴⁶, iar după Rugăciunea Amvonului, să adauge Rugăciunea de îngenunchere (rugăciune alcătuită de preotul Gheorghe Ciuhandu și citită de Episcopul Miron Cristea la 1 decembrie 1918)⁴⁷. Episcopul ortodox român de Caransebeș, Miron Cristea a citit, la finalul Sfintei Liturghii, intercalând în rugăciunea Amvonului, rugăciunea pentru dezrobirea neamului românesc: „Doamne, Dumnezeu nostru, Tu ești Părintele nostru, Tu ai văzut strâmtorarea părinților noștri și ai auzit strigarea lor, căci se făcuseră ei ca floarea în brumă și plecat spre pulbere era sufletul lor, și trupul lipit de pământ [...]. Iar acum mântuire ai trimis nouă și toate marginile pământului văd mântuirea Dumnezeului nostru”⁴⁸.

⁴² Adrian Ignat, *op. cit.*, pp. 275-276.

⁴³ Episcopul greco-catolic, Iuliu Hossu vorbind despre semnificația unirii Transilvaniei cu România menționa că aceasta este „un act providențial, hotărât de Dumnezeu să se realizeze într-un anumit moment din istoria românească”. Vezi Alin Tat, *Identitatea greco-catolică*, în „Studia Theologica”, vol. V, nr. 1, anul V (2007), p. 95.

⁴⁴ † Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *op. cit.*, pp. 8-9.

⁴⁵ Pr. Gheorghe Lițiu, *Rugăciunea de la Alba Iulia*, în „Biserica Ortodoxă Română și Marea Unire”, vol. I, Editura Basilica, 2018, p. 47.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*, pp. 47-49.

⁴⁸ Ilie Șandru, Valentin Borda, *Patriarhul Miron Cristea*, Editura Petru-Maior, Târgu Mureș, 1998, p. 111.

În lunile ce au urmat, oamenii politici ai țării s-au dedicat exclusiv consacrării oficiale a unirii. Noul Parlament al României mari, din care nu lipseau și episcopii ortodocși, fiind senatori de drept, au aprobat în unanimitate proiectele de lege ale uniri⁴⁹.

Demersurile realizării Marii Uniri, pe plan extern, aveau să fie reglementate în mod oficial, abia după Tratatul de pace de la Versailles, semnat după șase luni intense de negocieri, România fiind reprezentată de Ion I. C. Brătianu. Acțiunile și discursurile lui Brătianu aveau să traseze granițele României mari, în dauna opoziției Ungariei. Singura problemă rămasă a fost cea a graniței cu fostul Imperiu Rus. Motivul principal a fost cel a revoluției din Rusia, fostul imperiu neavând nici un reprezentant. Din cauza acestui fapt, Basarabia avea să fie iarași anexată Rusiei, după 22 de ani.

Concluzii

Biserica este parte componentă a poporului român, fiind, atât element identitar, cât și factor de coeziune datorită implicării sale active în viața cotidiană, prin contribuția sa spiritual-culturală și moral-educațională. Aportul Bisericii Ortodoxe în dezvoltarea unitară a statului român este recunoscut în mod oficial, iar prerogativele și autoritatea Bisericii în teritoriu au reprezentat o formă de propagare a ideilor și reformelor statului prin intermediul clericilor. Acolo unde nu era primar, învățător, doctor sau organ al justiției, preotul ajungea, iar din acest motiv, ascultarea față de cel ce le era mereu alături era des întâlnită. Coroborarea sprijinului moral și educațional cu cel spiritual, oferit oamenilor prin oficierea Sfintelor Taine, conferă preotului o autoritate desăvârșită în teritoriu. Doar plecând de la aceste premise vom putea contura impactul pe care l-a avut imaginea preotului ortodox pe front, atât printre răniți, cât și printre soldați în primele linii sau printre prizonierii de război, în conștiința colectivă a poporului român.

Lucrarea de față s-a dorit a fi o scurtă incursiune istorico-teologică și misionară în trecutul martiriului românesc, conturat în Războiul de Independență și desăvârșit în Primul Război Mondial. Textul dorește să aducă în atenția cititorului nu doar elementele istoriografice, ci și devotamentul dus până la sacrificiu de conaționali noștri, indiferent dacă au fost clerici, monahi sau mireni.

⁴⁹ Constantin I. Stan, *Consacrarea unirii Transilvaniei cu România în primul parlament al României întregite*, în „Apulum”, anul 1989, nr. XX, pp. 307-312.